

Högskolan kommer inte vara sig lik coronapandemins inverkan på högre utbildning under 2020 och framöver

Sammanfattning

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har bitt Sveriges förenade studentkårer (SFS) att ge studenternas synvinkel på ett antal frågor som rör coronapandemins påverkan på högskolepedagogiken och utbildningskvaliteten av högre utbildning under 2020. SFS har skickat en enkätförfrågan till samtliga SFS medlemskårer med nedanstående frågeställningar, fått tillhörande svar och tagit fram rekommendationer på hur respektive problematik kan överbryggas. De utmaningar, långsiktiga konsekvenser och rekommendationer som lyfts i denna rapport bör ej ses som helt uttömmande.

1. Vilka pedagogiska utmaningar har övergången till distansundervisning inneburit?

- Praktiska moment har försvårats
- Brister i rättssäkerhet vid examinationer
- Brister i studenters arbetsmiljö
- Ensamhet och psykisk ohälsa bland studenter
- Pedagogiska brister
- Svårigheter att anpassa undervisningen för studenter i behov av särskilt pedagogiskt stöd
- Försämrade möjlighet till interaktion
- Bristande kommunikation från lärosäte och lärare

2. Vilka tekniska utmaningar har övergången till distansundervisning inneburit?

- Bristande tekniska förkunskaper bland lärare och studenter
- Brist på teknisk utrustning, dålig internetuppkoppling och Zoom-problem

3. Vilka av dessa förändringar kommer att vara bestående och vilka komma att upphöra?

- Bestå
 - Digitala och förinspelade föreläsningar
 - Mindre resande
 - Högre arbetsbelastning för studenter
 - Förändringar i kursers pedagogiska upplägg
- Upphöra
 - Praktiska moment via Zoom
 - Tentamen via Zoom
 - Total avsaknad av campusbaserade moment

Coronapandemin har haft särskild negativ inverkan för de konstnärliga utbildningarna.

4. SFS har också gjort en analys över vilka långsiktiga konsekvenser och möjligheter som finns för högskolan utifrån den lägesbild som studentkårernas svar utgör:

- Permanensen av digitalt förlagda utbildningsmoment kan komma att leda till flertalet bestående förändringar inom högre utbildning

- Ökade möjligheter att studera en utbildning utan att behöva flytta
- Förändrade behov av regionala utbildningsutbud
- Förändrade lokalbehov för lärosätena
- Ökade möjligheter till tvärdisciplinartitet inom utbildningar förutsatt att lärosätena samarbetar med schemaläggning i ökad utsträckning än idag
- Ökade möjligheter till livslångt lärande
- Lägre trösklar att väva in perspektiv från avnämare och internationella samarbetspartners
- Förbättrade förutsättningar för utbildningssamarbeten mellan lärare, lärarlag och lärosäten
- Förändrad syn på lärarens roll från kunskapsöverförare till kunskapsfacilitator
- Bestående problem för studentgruppens sammanhållning och studenters psykiska hälsa
- Ökad press på lärosätenas högskolepedagogiska utvecklingsenheter för att möta behovet av digital utbildningstransformation

Flertalet av dessa förändringar kommer inte ske per automatik men SFS ser att sannolikheten för att de inträffar är nu betydligt högre än före pandemin.

5. SFS rekommendationer framöver utifrån enkätstudien

- Samtliga lärosäten bör följa Folkhälsomyndighetens och [SFS rekommendationer](#) när det kommer till förändringar i examination och andra moment. Detta inkluderar att hålla campus öppet på ett ansvarsfullt sätt. Examinationsformer bör omformas för att bättre fungera på distans, se [exempelsamling från NSHU](#).
- Högskolepedagogiska enheter bör få ökade resurser för att hantera det dubbla uppdraget att stärka lärarnas pedagogiska och digitala undervisningsförmåga
- Lärare bör få särskild tid för kompetensutveckling för att skapa en god digital omställning och bibehålla eller stärka utbildningskvaliteten
- UHR bör få i uppdrag att utreda de pedagogiska stödåtgärderna för studenter i behov av särskilt pedagogiskt stöd
- Juridiska hinder för att öppet dela kursmaterial, exempelvis via lärplattformen Canvas eller motsvarande, bör i så hög utsträckning som möjligt undanröjas för att motverka framväxten av ett stängt kunskapssamhälle
- Lärosätena bör göra systematiska uppföljningar av brister i studenternas psykosociala arbetsmiljö och utifrån dessa vidta såväl proaktiva som reaktiva åtgärder
- Lärosätenas centrala administrationer bör ansvara för schemaläggning och kommunikation gentemot studenter för att underlätta lärares arbetsbörda. Schemaläggning bör inkludera rimliga pauser mellan utbildningsmoment.
- Lärosätesledningar bör i ökad utsträckning än idag stödja och främja samarbete mellan lärare och lärarlag såväl inom som mellan lärosäten
- Lärosätesledningar bör i ökad utsträckning än idag systematiskt säkerställa att högskolepoäng motsvarar studenters arbetsbelastning och inte medelstilledning
- Lärare bör i ökad utsträckning än idag skapa goda förutsättningar för interaktion mellan studenter inom respektive utbildningsmiljö

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Metod och svarsfrekvens	5
3. Enkät svar	6
3.1. Vilka pedagogiska utmaningar har övergången till distansundervisning inneburit?	6
3.1.1. Praktiska moment har försvårats	6
3.1.2. Brister i rättssäkerhet vid examinationer	6
3.1.3. Brister i studenternas arbetsmiljö	7
3.1.4. Ensamhet och psykisk ohälsa bland studenter	8
3.1.5. Pedagogiska brister och framväxten av en kvalitetsklyfta	8
3.1.6. Svårigheter att anpassa undervisningen för studenter i behov av särskilt pedagogiskt stöd	9
3.1.7. Försämrad möjlighet till interaktion	9
3.1.8. Bristande kommunikation från lärosäte och lärare	10
3.2. Vilka tekniska utmaningar har övergången till distansundervisning inneburit?	10
3.2.1 Bristande tekniska förkunskaper bland lärare och studenter	10
3.2.2. Brist på teknisk utrustning, dålig internetuppkoppling och Zoom-problem	11
3.3. Vilka av dessa förändringar tror ni kommer att vara bestående och vilka komma att upphöra?	11
3.3.1. Förändringar som kommer att bestå	11
3.3.1.1. Digitala och förinspelade föreläsningar	11
3.3.1.3. Högre arbetsbelastning för studenter	12
3.3.1.4. Förändringar i kursers pedagogiska upplägg	12
3.3.2. Förändringar som kommer att upphöra	13
3.3.2.1. Praktiska moment via Zoom	13
3.3.2.2. Tentamen via Zoom	13
3.3.2.3. Total avsaknad av campusbaserade moment	13
4. Avslutande analys	13
5. Bilaga 1 - Lista över medlemskårer som inkommit med svar till enkätförfrågan	16

1. Inledning

Som bekant gick Folkhälsomyndigheten den 12 mars 2020 ut med rekommendationer om hemarbete och social distansering med anledning av spridningen av coronaviruset. Det ledde till att lärosätena fattade ett snabbt beslut om att gå över till distansundervisning, vilket skedde med mycket kort varsel.

Det har inneburit stora och svåra konsekvenser för många studenter, i synnerhet i övergångens början. Tekniskt strul, brist på teknisk utrustning och mjukvaruprogram, svårt att genomföra praktiska moment, problem med icke rättssäkra tentor, dålig arbetsmiljö i hemmet, lärare som inte förmår anpassa undervisningen till det digitala formatet, m.m. Till följd av uppmaningen om social distansering och nedstängningen av campusverksamheten har känslan av ensamhet och isolering ökat och därmed fått följder på studenters psykiska hälsa. Konstnärliga utbildningar och utbildningar med många praktiska moment har uppgivit störst svårigheter med att bedriva studier på distans.

Dock uppger majoriteten av studentkårerna att mycket har blivit bättre med tiden. Såväl lärare och studenter har anpassat sig mer till den nya situationen, tekniken fungerar bättre (de flesta lärosäten använder sig av Zoom), examinationerna funkar stundtals bättre och öppningen av campus för vissa studentgrupper har lett till ökad välbefinnande. Däremot har en majoritet av kårerna uppgett att studenterna hoppas på att återgå till campusbaserade studier så snart som möjligt, även om många ser fördelar med att ha förinspelade eller digitala föreläsningar och därmed kunna delta på avstånd och ta igen missade föreläsningar. Många studenter längtar efter ett socialt sammanhang, att kunna studera och diskutera tillsammans och annat som är grundläggande för inläring och högre utbildning i allmänhet.

Det är ingen tvekan om att pandemin kommer leda till nya och bestående förändringar för akademien och en ny syn på hur högre utbildning ska och bör genomföras. SFS kommer härmed delge sin bedömning av vilka dessa förändringar är, samt vilka åtgärder vi rekommenderar utifrån de utmaningar som kårerna lyft fram i sina enkät svar. Dokumentet avslutas med att SFS analyserar hur dessa förändringar kommer att påverka den högre utbildningen i stort.

2. Metod och svarsfrekvens

Följande tre frågor ställdes till SFS medlemskårer enligt önskemål från UKÄ:

- 1. Vilka pedagogiska utmaningar har övergången till distansundervisning inneburit?
- 2. Vilka tekniska utmaningar har övergången till distansundervisning inneburit?
- 3. Vilka av dessa förändringar tror ni kommer att vara bestående och vilka komma att upphöra?

Vi bad även kårerna att försöka jämföra med situationen innan pandemin utbröt och om problemen kvarstår eller blivit lösta, för att inkludera ett tidsperspektiv. Dock har många kårer svarat mer fritt på frågorna och därmed finns inte alltid tidsperspektivet med. Resultaten har dock tolkats försiktigt, för att ge så lite utrymme för missförstånd och misstolkningar som möjligt.

Svaren har inhämtats mellan den 10:e november och 6:e december. 40 % av SFS medlemskårer har svarat (20 av 50) på enkätfrågorna vilket utgör två tredjedelar av landets studenter (ca 270 000 studenter). Därmed representerar denna rapport en stor andel av studentpopulationen och tillhör dessutom en bred grupp av olika typer av studenter och vetenskapsområden. En lista över vilka studentkårer som svarat återfinns i bilaga 1.

3. Enkät svar

3.1. Vilka pedagogiska utmaningar har övergången till distansundervisning inneburit?

3.1.1. Praktiska moment har försvårats

Majoriteten av kårerna uppgav svårigheter med att genomföra praktiska moment över Zoom eller andra digitala hjälpmedel. Störst problem upplevde studenter med mycket praktiska moment, t.ex. sjuksköterskeutbildning, utbildningar med laborativ verksamhet, samt de konstnärliga utbildningarna, t.ex. operautbildningen. Under hösten när en stor del av undervisningen återgick till campusförlagda studier, har dessa problem avhjälpats. Många uppger dock en oro för att undervisningen ska övergå helt till distans igen.

- **SFS rekommenderar:** Fysiska moment ska bedrivas med stor återhållsamhet för att begränsa smittspridningen. Eventuella fysiska moment ska anpassas för att begränsa smittspridning. I eventuell fysisk undervisning ska lärosäten fortsätta att prioritera nybörjarstudenter och internationellt inresande studenter. SFS tycker att lärosäten ska fortsatt hålla lokaler öppna.

3.1.2. Brister i rättssäkerhet vid examinationer

De flera kårer upplevde någon form av missnöje gällande de digitala examinationerna, särskilt i inledningen av övergången till distansundervisning. Majoriteten uppgav problem med rättssäkerheten vid examinationstillfällen vilket oftast har varit i samband med examinationsmoment över Zoom. Flera pekar på en kraftig ökning av disciplinärenden där misstankar om fusk uppdragats. Vissa kårer menade att frågor och uppgifter på examinationerna blivit enklare på grund av lärarnas osäkerhet kring hur de ska genomföra examination digitalt, medan en kår uppgav att medvetenheten om ökat fusk gjort att lärarna försvårat examinationsmomenten. En kår uttryckte oro för

att vissa studenter klarat examensmoment som de egentligen inte borde ha klarat under normala omständigheter och därför riskerar att få det svårare längre in i utbildningen när svårighetsgraden ökar.

Kårer har uppgett att det funnits problem med att studenter känner sig misstänkliggjorda.

- **SFS rekommenderar:** Examination ska i så stor utsträckning som möjligt inte ske fysiskt. Fysisk examination ska vara tillåten, men endast genomföras om det inte är möjligt att genomföra examinationen på annat sätt med godtagbar kvalitet och rättssäkerhet. Om fysisk examination sker ska det finnas anpassningar för studenter i riskgrupp. Om fysisk examination sker ska det finnas goda möjligheter för extra examinationstillfällen, så att studenter som behöver avstå examinationen för att kunna följa rekommendationer inte endast hänvisas till ordinarie omexamination.

3.1.3. Brister i studenternas arbetsmiljö

Under våren när campus stängde ner fick studenterna som bekant övergå till att studera främst i hemmet. Vissa kårer uppgav att det fanns bristande förståelse från lärosätet för att många studenter faktiskt inte har en acceptabel hemmiljö med god studiemiljö, vilket ökar stressen för studierna. Särskilt har stressen varit stor vid genomförandet av tentorna, då studenter som inte bor själva är oroliga för att bli störda av familjemedlemmar eller rumskompisar och därmed bli anklagade för otillåten hjälp under en övervakad tenta. Många studenter bor litet utan en ergonomisk arbetsplats, bristfällig internetuppkoppling, distraktionsmoment, samt dåligt ljud, ljus och luft. Detta i sig, menade vissa kårer, riskerar att leda till sviktande fokus och sämre studieresultat. Dessutom innebär långa dagar framför en skärm svårigheter att behålla fokus och motivation, enligt flertalet kårer.

De konstnärliga kårerna lyfte helt andra problem med arbetsmiljön. En konstnärlig kår uppgav att vissa kursmoment krävde sådan utrustning som normalt sett går att låna på campus, men som efter pandemin utbröt ledde till att studenter i princip uppmanades till att skaffa en hemmastudio. Den största utmaningen, uppgav de, var dock att ljudstarka instrument inte lämpar sig att använda när man bor i lägenhetshus i en tätbefolkad stad, vilket ledde till att många studenter var tvungna att bryta mot Folkhälsomyndighetens råd och därmed resa långt eller betala dyrt för att hyra en övningsrum i närheten. Ett annat problem som kåren uppgav var fysiska risker med att utföra vissa moment i hemmet, jämfört med ett undervisningsrum på campus avsedd för ändamålet.

- **SFS rekommenderar:** för att försöka komma runt det faktum att många studenter har en undermålig hemmiljö för att bedriva studier, rekommenderar SFS att lärosätena fortsatt ska hålla sina lokaler öppna för studenter. Det är viktigt att studenter har tillgång studieplatser och bibliotek för att kunna delta i undervisning oavsett hemmiljö.

3.1.4. Ensamhet och psykisk ohälsa bland studenter

Som en följd av mindre undervisning på campus, begränsad tillgång till bibliotek, datorsalar och andra gemensamma ytor har många studenter upplevt ensamheten som stor. Det har fått till följd att den psykiska ohälsan har ökat vilket har påverkat studieresultaten, enligt många av kårerna. Många studenter har upplevt svårigheter i studieteknik utifrån de nya förutsättningarna och sviktande studiemotivation.

Doktorander är särskilt överrepresenterade bland de som uppger psykisk ohälsa. Detta har särskilt blivit synligt i och med pandemin. En del kårer har nämnt att doktoranders utbildningsmoment har ställts in eller skjutits upp, vilket försvårar för doktorander att hinna färdigt med sin utbildning. Detta har skapat stor press och stress hos många doktorander.

- **SFS rekommenderar:** en systematisk uppföljning av brister i psykosocial arbetsmiljö, ett proaktivt arbete med psykosocial arbetsmiljö och stöd till studenter med psykisk ohälsa i större utsträckning än idag. Studenthälsan utgör en del i detta varpå SFS är positiva till att ytterligare medel tilldelas studenthälsan med anledning av online undervisning. Vidare anser SFS att lärosätena än mer behöver ta sitt ansvar för studenternas arbetsmiljö i dessa tider. Studenter och doktorander behöver känna trygghet i sin studiesituation. Dessutom ser SFS ett ökat behov av prolongering av doktorandutbildningar på minst två månader för samtliga doktorander, men med individuella justeringar. I Norge har utbildningsdepartementet lett en expertgrupp i syfte att hjälpa studenter som känner ensamhet och sviktande studiemotivation. Expertgruppen har nyligen kommit med en rapport där man föreslår olika åtgärder för att hjälpa studenter som mår dåligt¹. SFS har inte djupare kunskaper om det norska exemplet, men menar att det kan vara värdefullt för svenska politiker att se och lära av våra nordiska grannländer.

3.1.5. Pedagogiska brister och framväxten av en kvalitetsklyfta

Många kårer har uppgett att övergången till distansundervisningen ledde till mycket varierande kvalitet i undervisningen. En kår beskrev det på följande vis "Mycket av den undervisning som sker är direktöversatt från om den varit fysisk och har alltså inte anpassats efter det digitala formatet vilket gör att det blir svårare för lärare att nå ut med innehållet i kursen." Vissa kårer uppger dock att den högskolepedagogiska enheten på lärosätet och de kursansvariga i efterhand har hjälpt till att utveckla och anpassa pedagogiken på ett mer framgångsrikt sätt, vilket har resulterat i förbättringar.

¹ <https://khrono.no/foeslar-nasjonal-nettside-mot-student-ensomhet/533749>

- **SFS rekommenderar:** ökade resurser till de högskolepedagogiska enheterna som idag rapporterar om att man fått dubbla uppdrag sedan pandemin; dels att utveckla den digitala undervisningen samt det vanliga högskolepedagogiska arbetet. Dessa enheter är mycket viktiga i stödandet av personal i den digitala omställningen som nu sker i mycket hög takt. Lärare behöver dessutom tid för att kunna fortbilda sig och kompetensutvecklas inom den digitala pedagogiken, för att överbrygga den kvalitetsklyfta som studenterna upplever och förhindra ytterligare kvalitetstapp. Detta skulle ett ökat antal IKT-pedagoger vid varje lärosäte kunna hjälpa till med.

3.1.6. Svårigheter att anpassa undervisningen för studenter i behov av särskilt pedagogiskt stöd

Vissa kårer har uppgett att inledningsvis under pandemin fick många studenter i behov av pedagogiskt stöd inte den hjälp de behövde och hade rätt till. Exempelvis nämndes hörselskadade studenter med rätt till textning men trots det inte fick all digital utbildning textad och studenter med rätt till tolk som inte har inte fått det. Det har också framförts att den stora misstanken om fusk från vissa lärare har lett till att studenter som har rätt till pedagogiskt stöd har nekats förlängd skrivtid på tentor.

Det har blivit mycket svårare för föreläsarna att läsa av studenterna och anpassa undervisningen till studenterna. Många lärare har uppgett att det är svårt via digitala föreläsningar, i synnerhet där studenterna har sina kameror avstängda, att se om studenterna hänger med och förstår.

- **SFS rekommenderar:** att ge Universitets- och högskolerådet (UHR) i uppdrag att utreda de pedagogiska stödåtgärderna och deras kvalitet för att ta fram en nationell definition av vad som avses med pedagogiska stödåtgärder och en standardiserad miniminivå för pedagogiskt stöd. Denna grupp består av 21 500 studenter, vilket motsvarar omkring 5 % av alla studenter. Alla studenter ska kunna delta i undervisningen på lika villkor oavsett funktionsvariation och lärosäte.

3.1.7. Försämrad möjlighet till interaktion

Merparten av kårerna uppgav att studenter upplevt brister i interaktion sinsemellan och framförallt med lärarna. Många studenter verkar ha uppgett att de tycker att förinspelade föreläsningar är bra för att man kan gå tillbaka och lyssna om, samt delta om man är sjuk eller bor långt bort. Dock framhåller de även att det finns nackdelar som sämre möjligheter till interaktion och sämre djupinlärningsförmåga. Den möjlighet som studenter har i normala fall att ställa frågor till föreläsaren under föreläsningen, i pausen eller efteråt, menar många har försämrats i och med såväl förinspelade som digitala live-föreläsningar.

Många kårer har även uppgett att det är vanligt förekommande med studenter som inte känner sig bekväma med att interagera digitalt och att ribban höjts för att våga delta i diskussioner.

- **SFS rekommenderar:** Vi tror att lärarna ihop med de pedagogiska enheterna på lärosätena behöver ta ett särskilt ansvar i att facilitera interaktion genom att skapa utbildningsupplägg som främjar detta. Lärare bör även vara tydliga med hur studenter bör interagera och ställa frågor och att lärarna är noga med återkoppling, så att studenter känner sig motiverade att höra av sig med frågor och kommentarer.

3.1.8. Bristande kommunikation från lärosäte och lärare

Flera kårer har även påtalat bristen på tydlig information från lärare om scheman och i vilket forum föreläsningarna kommer att ske. Länkar till digitala Zoom-klassrum kommer ofta med kort varsel, ändras och glöms ibland helt bort av undervisande personal. Föreläsningar och andra moment har även flyttats med kort varsel i mer utbredd grad än tidigare.

- **SFS rekommenderar:** Där så inte sker bör den centrala administrationen på varje lärosäte ansvara för såväl schemaläggning som att skicka ut möteslänkar, så att lärarna kan ägna sig mer åt undervisningen och mindre åt administration.

3.2. Vilka tekniska utmaningar har övergången till distansundervisning inneburit?

3.2.1 Bristande tekniska förkunskaper bland lärare och studenter

Kårerna har varit samstämmiga i den bristande kunskapen om teknik som särskilt varit märkbar i början av pandemin. Många kårer har vittnat om teknisk okunskap hos främst äldre lärare och stundtals ointresse hos vissa lärare att lära sig de tekniska hjälpmedlen. En kår uppgav att den högskolepedagogiska enheten på lärosätet erbjuder kompetensutveckling inom digitala verktyg, men att de som behöver dem mest inte prioriterar det över andra arbetsuppgifter. Även studenter har haft bristande tekniska kunskaper och haft svårigheter att komma in på föreläsningar och hitta rätt bland länkar.

En kår uttryckte det på följande sätt: ”Hör ni mig?”, ”Du är mutead!”, ”Vilken skärm ser ni nu?” och ”Kan du stänga av din mikrofon för att slippa rundgång?” är frågor som alltid ger ett garanterat kryss på Zoombingobrickan.”

- **SFS rekommenderar:** Återigen vill SFS påpeka vikten av de högskolepedagogiska enheterna som är viktiga i stödet till enskilda lärare för att få rätt kunskaper i den digitala omställningen. Dessutom behöver lärare ha tid

för att fortbilda sig och kompetensutvecklas inom den digitala pedagogiken, då den troligtvis är här för att stanna i högre utsträckning än tidigare.

3.2.2. Brist på teknisk utrustning, dålig internetuppkoppling och Zoom-problem

Många studenter har före pandemin utbröt inte haft egen dator, webbkamera, mikrofon, mjukvaror, m.m. som de vanligtvis har haft tillgång till via sitt lärosäte. Det har inte heller varit uttalade krav i kurs- eller programbeskrivningar och har därmed inneburit oförutsedda kostnader för studenter som sedan pandemin utbröt tvingats införskaffa detta. Även lärare har många gånger saknat tillräckligt bra utrustning för att exempelvis hålla i föreläsningar över zoom.

Övervakade tentor över Zoom i kombination med dålig internetuppkoppling har många kårer uppgivit varit problematiskt för många studenter och därmed att man varit rädd att bli anklagad för fusk. Kårerna har uppgivit att många studenters internetuppkoppling är bristfällig och att det ställt till det när man inte haft tillgång till att sitta på campus.

Konstnärliga utbildningar har upplevt särskilda problem med att utföra utbildnings- och examinationsmoment över internet, då det sker en fördröjning om man exempelvis sjunger till pianist. Det har också varit svårt att utföra exempelvis teaterscener tillsammans, då det inte går att prata in mun på varandra på Zoom.

- **SFS rekommenderar:** Som SFS pekat på i övriga punkter, så är det viktigt att lärosätena fortsätter hålla lokalerna öppna för studenter. Studieplatser, bibliotek, datorsalar osv. är viktiga för att alla studenter ska kunna delta i undervisningen.

3.3. Vilka av dessa förändringar tror ni kommer att vara bestående och vilka komma att upphöra?

3.3.1. Förändringar som kommer att bestå

3.3.1.1. Digitala och förinspelade föreläsningar

Trots bristen på möjlighet att interagera och kommunicera direkt med den som föreläser, har många kårer uppgivit att studenterna upplever det som positivt att kunna se en föreläsning i efterhand och möjlighet att kunna se den flera gånger. Detta är särskilt viktigt vid obligatoriska föreläsningar. Det kan också handla om att man bor långt från campus, är sjuk eller behöver gå till tandläkaren vid just det specifika tillfället och därmed får chans att ta igen föreläsningen vid ett annat tillfälle. En kår lyfte även fördelen med förinspelade demonstrationer inför praktiska moment.

En kår lyfte att digitala föreläsningar möjliggör att man har större klasser och att de som är riktigt duktiga på att föreläsa gör det för fler studenter samtidigt. Det möjliggör även för fler utbyten mellan universitet där gästföreläsare från andra städer och länder kan hålla föreläsningar live.

Många kårer har även lyft fram begreppet hybridundervisning och blended learning och pekat för det faktum att det kan främja breddad rekrytering och breddat deltagande.

- **SFS rekommenderar:** Lärosätesledningarna bör i högre utsträckning än idag möjliggöra för samarbete mellan lärare och lärarlag samt verka för att öppna upp utbildningsplattformar som t.ex. Canvas. Vi ser en risk i att tanken om det öppna kunskapssamhället försvinner på grund av juridiska hinder som låser in kunskap i digitala utbildningsplattformar. I stället bör lärosäten möjliggöra för alla att ta del av kursmaterial, oavsett om man är antagen eller inte vid en kurs eller ett program.

3.3.1.2 Mindre resande

En effekt som många kårer verkar tro på är att den mer blandade undervisningsformen som kommer att tillämpas på många lärosäten kommer att leda till färre resor bland såväl studenter som lärare. Detta tror man gäller till såväl undervisning som konferenser och möten. En kår trodde även att internationalisering på hemmaplan i digitala former i stället för att resa fysiskt kommer att öka.

3.3.1.3. Högre arbetsbelastning för studenter

Många kårer befärrar att arbetsbelastningen kommer hålla i sig och därmed vara fortsatt hög. I svaren har det framhållits att den digitala restiden är mycket kort och därmed förväntas att man kan klämma in mer under en dag än när man har en fysisk restid.

- **SFS rekommenderar:** Det är hög tid att högskolepoäng faktiskt motsvarar studenternas arbetsinsats och att schemalagningen fungerar bättre så att paus och återhämtningstid inkluderas i schemat och sker mellan varje möte och föreläsning.

3.3.1.4. Förändringar i kursers pedagogiska upplägg

En kår har nämnt "Open-book tentamina", dvs. att all kurslitteratur är tillgänglig, vilket skulle kunna leda till att det blir ett skifte från memorering till förståelse och på så sätt spegla verkligheten tydligare. Samma kår nämnde även Flipped classroom som skulle ge studenterna mer tid att processa materialet och större möjlighet att interagera med läraren. Dock kan detta leda till mer "obligatorisk" tid och i vissa fall göra att studenterna får mer att göra. En annan kår har även nämnt att fler distansutbildningar lär tillkomma.

3.3.2. Förändringar som kommer att upphöra

3.3.2.1. Praktiska moment via Zoom

Majoriteten av kårerna har framfört de stora bristerna för utbildningar med praktiska moment, där det inte alltid gått att genomföra digitalt med samma kvalitet som vanligt. I synnerhet de konstnärliga utbildningarna har uttryckt att man inte tror att något utom möjligtvis möten och föreläsningar kommer att bestå, då behovet av fysiska möten och samspel är så grundläggande i t.ex. sång och teater.

Kårerna nämner även laborationer, handledningstillfällen och grupparbeten som exempel på ytterst viktiga delar i utbildningen som behöver vara fysiska. Många studenter upplever att det inte fungerar på samma nivå digitalt som fysiskt.

- **SFS rekommenderar:** SFS inser att det finns många moment i utbildningar som inte lämpar att göras på annat sätt än fysiskt för att inte tappa kvalitet. Som nämnts tidigare bör fysiska moment bedrivas med stor återhållsamhet för att begränsa smittspridningen. Eventuella fysiska moment ska anpassas för att begränsa smittspridning. I eventuell fysisk undervisning ska lärosäten fortsätta att prioritera nybörjarstudenter och internationellt inresande studenter.

3.3.2.2. Tentamen via Zoom

Flertalet kårer har nämnt att det är svårt att komma runt problemet med eventuellt fusk och därmed att tentor via Zoom lär upphöra.

- **SFS rekommenderar:** SFS tror inte att all examination behöver ske fysiskt och tror inte heller att kårerna menar så, utan snarare att vissa typer av prov, t.ex. skriftlig tentamina företrädesvis bör ske fysiskt om inte det inte finns tillräckliga goda alternativ. Förslagsvis bör fler examinationsmoment ske muntligt, som projekt eller i form av 'hemtentamina'. En exempelsamling av examinationsformer kan hittas i [NSHU sammanställningen om detta](#).

3.3.2.3. Total avsaknad av campusbaserade moment

Överlag hoppas majoriteten av kårerna att majoriteten av studierna återgår till att vara campusbaserad, men med vissa digitala inslag som tidigare nämnts. Även om föreläsningar ibland har fördelar att sändas digitalt, så har studenter uppgett att föreläsare vill se sin publik och arbetar aktivt utefter vad de kan läsa av från dem. Många har nämnt att det är mer givande och motiverande med fysisk undervisning.

4. Avslutande analys

Högre utbildning kommer med all sannolikhet inte se ut som den gjorde före pandemin. Troligen kommer även den traditionella synen på vad högre utbildning är och hur den bör bedrivas att förändras. Syftet med att skaffa sig en högre utbildning går utöver

själva utbildningens innehåll och handlar ofta om att utvecklas socialt, skaffa sig kontakter såväl privat som i framtida yrkeslivet och skaffa sig andra generiska förmågor som man lär sig av att vistas i den akademiska miljön och i mötet med andra studenter. Om mer och mer av undervisningen sker digitalt och presumtiva studenter inte behöver flytta för att studera i samma utsträckning, riskerar mycket av syftet att förändras och bli mer renodlad kunskapsinhämtning. Det riskerar att göra så de andra viktiga värdena med att studera inom högre utbildning försvinner.

Vi har också sett en tydligare styrning mot arbetsmarknadens behov och mindre åt att främja individens utveckling i ett helhetsperspektiv. Det kanske är lätt att glömma att dessa generiska kunskaper även har betydelse för människors professionella utveckling och yrkesliv. Utvecklingen ämnar även till att ensamheten och isoleringen troligtvis kommer att hålla i sig, vilket medför att större satsningar på studenters psykiska hälsa behöver göras om vi ska behålla genomströmningen och främja goda studieresultat. Om behovet att flytta till en annan stad för att tillskansa sig en utbildning drastiskt minskar riskerar detta leda till en försämrad sammanhållning inom studentgruppen. Detta är ett välkänt fenomen utifrån tidigare erfarenheter av att tillhandahålla distansutbildning. Här kan studentkårerna och lärarna behöva samarbeta i ökad utsträckning än idag.

Akademien spelar också en viktig roll för upprätthållandet och utvecklingen av demokratin. Därför brukar SFS framhålla att utbildning och forskning behöver präglas av mångfald och en öppenhet för att ge plats åt det fria samtalet och diskussioner som i sin tur ger upphov till nya tankar och idéer. Om ribban för att delta i samtal och diskussioner, samt ställa frågor till föreläsarna består är vi rädda att detta går förlorat.

Trots vissa negativa konsekvenser tror SFS att det finns flertalet möjligheter för positiv utveckling. Troligtvis kan den ökade digitaliseringen föra med sig att internationella samarbeten kommer att förenklas där studenter i t.ex. Sverige i ökad grad kan diskutera med en föreläsare vid ett annat universitet i världen. Detta är något som bör uppmuntras och stimuleras av lärosätesledningarna. Färre personer kommer troligtvis även vara tvungna att flytta för att delta i studier, vilket bidrar till "hela landet ska leva" och en breddad rekrytering. Dock tror vi att en bieffekt av det blir att värdet av att tillhandahålla separata mindre lärosäten runt om i landet ifrågasätts i ökad utsträckning. Detta kan i sin tur möjliggöra att studenter har ökade möjligheter att tillskansa sig en utbildning utan att flytta från sin hemort.

SFS tror även att digitaliseringen kan medföra möjligheten att skaffa sig mer tvärvetenskapliga utbildningar. Det förutsätter att det utvecklas ett nationellt system som möjliggör att läsa kurser vid flera utbildningsinstitutioner samtidigt utan att det blir schemakrockar eller andra praktiska svårigheter. Samläsning mellan lärosäten kan på så vis få större betydelse.

Digitalisering ställer dock krav på lärare och lärosäten. Här ser vi att det finns stora möjligheter att skapa en bredare och starkare kunskapsnation om den instängdhet som finns i dagens digitala utbildningsplattformar minskar. Även de högskolepedagogiska

utvecklingsenheternas arbetsbörda kan komma att öka då de lär spela dubbla syften i att stödja lärares digitala transformation och pedagogiska utveckling.

Ytterligare en positiv effekt som SFS tror på är att livslångt lärande kommer att underlättas när studenter enklare kan delta i föreläsningar, då digitala föreläsningar inte på samma sätt som fysiska föreläsningar har några platsbegränsningar. Det innebär även att antagningssystemet kan behöva förändras och i allmänhet kunna anta fler studenter vid vissa typer av kurser och program.

Vi tror även att många lärosäten inom en snar framtid kommer att behöva se över sitt behov av lokaler i och med att många lokaler just nu ekar tomma. Det betyder dock att de pengar som blir över från eventuella lokalförsäljning bör användas till att stödja de högskolepedagogiska enheter, stödja högskolepedagogisk forskning eller annat viktigt i högskolans utveckling istället för att dras in. På sikt lär behovet av föreläsningssalar minska till förmån för studieplatser. SFS ser även att behovet av regionalt utspridda lärcentra istället för koncentrerade campusmiljöer kan öka.

Slutligen tror vi att lärarrollen kommer att förändras från rollen som "kunskapsöverförare" till "kunskapsfacilitator". Vi ser också hur lärare kan samarbeta mer nationellt och ta del av varandras material i stället för att var och en ska utforma sina egna utbildningsinnehåll. Detta har potential att höja kvaliteten i undervisningen och öka likvärdigheten i utbildningar på olika lärosäten.

Sammanfattningsvis tror SFS att vi lever i en tid av förmodad stor förändring för högskolesektorn. Det som behövs framöver är framförallt starkare samarbetsformer inom hela högskolesektorn och ett ökat fokus på högskolepedagogisk utveckling utifrån digitaliseringens möjligheter.

Simon Edström

Ordförande Sveriges förenade studentkårer



Linn Svärd

Vice Ordförande Sveriges förenade studentkårer



5. Bilaga 1 - Lista över medlemskårer som inkommit med svar till enkätförfrågan

- Blekinge studentkår
- Studentkåren i Borås
- Chalmers studentkår
- Sahlgrenska akademins studentkår
- Göta studentkår
- Humanistiska och teologiska studentkåren vid Lunds universitet
- Konstkåren vid Göteborgs universitet
- Kungliga musikhögskolans studentkår
- Studentkåren för utbildningsvetenskap och Filosofisk fakultet vid Linköpings universitet, StuFF
- Medicinska fakultetens studentkår vid Linköpings universitet, Consensus
- Linnékåren
- Malmö studentkår
- Studentkåren vid Södertörns högskola i Stockholm, SöderS
- Stockholms universitets studentkår
- Operahögskolans studentkår
- Teknologkårens vid Luleå tekniska högskola
- Tekniska högskolans studentkår
- Ultuna studentkår
- Uppsala studentkår
- Uppsala teknolog- och naturvetarkår